

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU25

Minoritetsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden som behandlas i betänkandet. Motionsyrkandena rör frågor om romsk inkludering, samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken, sanningskommissioner, samers rättigheter, statistik över samiskt näringsliv, kontaktyta för dialog mellan riksdagen och Sametinget, bevarandet av äldalskan, information och kunskap om nationella minoriteter, romska förvaltningsområden, samepolitiken och Sametingets konstruktion samt kommuners och regioners minoritetspolitik.

I betänkandet finns tre reservationer (C, V).

Behandlade förslag

Cirka 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20 och 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden	7
Romsk inkludering	7
Samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken	13
Sanningskommissioner	18
Samers rättigheter	23
Statistik över samiskt näringsliv	28
Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen	30
Motioner som bereds förenklat	30
Reservationer	32
1. Romsk inkludering, punkt 1 (V)	32
2. Samers rättigheter, punkt 4 (V)	33
3. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen, punkt 6 (C)	34
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	35
Motioner från allmänna motionstiden 2019/20	35
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Romsk inkludering

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2578 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 9 och 20–23,

2020/21:2201 av Sultan Kayhan m.fl. (S) och

2020/21:2660 av Maria Nilsson (L) yrkande 2.

Reservation 1 (V)

2. Samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2854 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,

2019/20:3032 av Pyry Niemi (S),

2020/21:2104 av Pyry Niemi och Inga-Lill Sjöblom (båda S) och

2020/21:3051 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 1.

3. Sanningskommissioner

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2552 av Per Åsling (C),

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 2,

2019/20:3245 av Linda Ylivainio m.fl. (C) yrkande 7 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 2.

4. Samers rättigheter

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:693 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1,

2019/20:2852 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 13,

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 6, 11 och 12,

2020/21:166 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 2 och 3,

2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkandena 7, 12 och 13.

Reservation 2 (V)

5. Statistik över samiskt näringsliv

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:693 av Magnus Jacobsson (KD) yrkandena 4 och 5 samt

2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD) yrkandena 4 och 5.

6. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3245 av Linda Ylivainio m.fl. (C) yrkande 9 och

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 7.

Reservation 3 (C)

7. Motioner som bereds förenklad

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2 av Robert Stenkvis (SD),

2019/20:183 av Peter Helander (C),

2019/20:1612 av Linda Ylivainio och Peter Helander (båda C) yrkande 2,

2019/20:2091 av Maria Nilsson (L) yrkande 1,

2019/20:2590 av Ann-Britt Åsebol (M),

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 5,

2019/20:3378 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkandena 2–7,

2020/21:3 av Robert Stenkvis (SD),

2020/21:166 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 5 och 7,

2020/21:801 av Cassandra Sundin m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:2049 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S),

2020/21:2660 av Maria Nilsson (L) yrkande 1,

2020/21:2953 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 53,

2020/21:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 2–6 och 13 samt

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Stockholm den 2 mars 2021

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Marta Obminska (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Linda Modig (C), Ida Drouge (M), Fredrik Lindahl (SD), Laila Naraghi (S), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Tina Acketoft (L), Mikael Strandman (SD), Anna Sibinska (MP), Erik Ottoson (M) och Jessica Wetterling (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 60 motionsyrkanden om minoritetsfrågor från allmänna motionstiden 2019/20 och 2020/21. Av dessa behandlas ca 30 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de rör samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Motionsyrkandena avser följande frågor: romsk inkludering, samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken, sanningskommissioner, samers rättigheter, statistik över samiskt näringsliv, kontaktyta för dialog mellan riksdagen och Sametinget, bevarandet av älvdalskan, information och kunskap om nationella minoriteter, romska förvaltningsområden, samepolitiken och Sametingets konstruktion samt kommuners och regioners minoritetspolitik.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan till betänkandet.

Bakgrund

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:272). Det övergripande målet bröts genom reformen 2010 ned i tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet (prop. 2008/09:158 s. 45–46). De insatser och åtgärder som vidtas inom politikområdet hänför sig till de tre delområdena, och uppföljningen av utvecklingen genomförs och redovisas också inom dessa.

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Internationella åtaganden om nationella minoriteters rättigheter

Sverige har tillträtt ett antal internationella konventioner som innehåller bestämmelser om nationella minoriteters rättigheter. Bland annat FN:s internationella konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter (SÖ 1971:42) respektive barnets rättigheter (SÖ 1990:20), och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2, ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, språkstadgan).¹

¹ En mer uttömmande beskrivning av Sveriges internationella åtaganden i fråga om nationella

Regeringsformen

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen (RF) följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § sjätte stycket RF om skydd för vissa minoriteter ändrades 2011 så att det samiska folket särskilt omnämns. I bestämmelsen ges uttryck för vissa särskilt viktiga mål för samhällets verksamhet. Av förarbetena till grundlagsändringen följer att avsikten med att ge bestämmelsen en ny utformning var att tydligare spegla samernas särställning och ge uttryck för att samerna inte bara är en minoritet utan även ett urfolk (prop. 2009/10:80 s. 190).

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk m.m.

Den 1 januari 2010 ersatte den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Bestämmelser som rör minoritetspolitiken finns även i t.ex. skollagen (2010:800) och socialtjänstlagen (2001:453).

Sametingslagen

Bestämmelser om Sametinget finns i sametingslagen (1992:1433) och i förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

minoriteters rättigheter finns t.ex. i prop. 2017/18:199.

Utskottets överväganden

Romsk inkludering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om romsk inkludering.
Jämför reservation 1 (V).

Motionerna

I partimotion 2019/20:2578 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) begärs i yrkande 9 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över strategin för romsk inkludering i syfte att tydliggöra målgruppen och inkludera de som vistas i Sverige under längre perioder. I yrkande 20 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU förstärks och anpassas utifrån mångfalden inom den romska gruppen och särskilt med fokus på de mest utsatta. Motionärerna menar att det krävs ytterligare satsningar på de mest utsatta grupperna utan att övriga delar av den romska gruppen fördelas. I yrkande 21 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har tydligare fokus på romer som rör sig mellan medlemsstaterna och särskilt på utsatta EU-medborgare. Motionärerna menar att medlemsstater inte tar hänsyn till denna grupp i sina strategier trots att denna del av den romska gruppen var huvudorsaken till att man antog ramverket. I yrkande 22 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU inkluderar kraftiga insatser för att motverka antiziganism och diskriminering inom alla områden. Motionärerna menar att medlemsstaterna bör uppmanas att implementera ytterligare åtgärder för att möta antiziganism och diskriminering. I yrkande 23 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har ett tydligare fokus på att öka sysselsättningen inom gruppen, särskilt med fokus på de mest utsatta. Motionärerna menar bl.a. att EU:s fonder i större utsträckning bör användas till att förbättra kapaciteten hos lokala myndigheter att bekämpa diskriminering och främja social inkludering.

I motion 2020/21:2201 av Sultan Kayhan m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att se över vilka åtgärder som krävs för att säkerställa att romer i Sverige och Europa får del av de mänskliga rättigheter som stipuleras i såväl Europarådets som Förenta Nationernas konventioner. Motionärerna framhåller bl.a. att förslaget om en institution som bättre skulle kunna företräda romska intressen inte har förverkligats.

I motion 2020/21:2660 av Maria Nilsson (L) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att följa upp hur den romska minoriteten har klarat

coronakrisen. Motionären menar att givet den redan oroväckande hälsosituationen i kombination med utanförskap och hög arbetslöshet bland den romska minoriteten är oron stor för hur situationen ser ut efter coronapandemin.

Bakgrund

EU:s strategiska ramverk för romsk jämlikhet, inkludering och delaktighet

Europeiska kommissionen presenterade i april 2011 ett meddelande om en EU-ram för nationella strategier för romsk inkludering fram till 2020. Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att utifrån sin situation anta eller utveckla nationella strategier för romsk inkludering. Kommissionen utvärderar årligen de enskilda medlemsstaternas genomförande av strategierna och rapporterar till Europaparlamentet och rådet. En halvtidsöversyn publicerades 2017 (COM(2017) 458) och 2018 publicerades en översyn för perioden 2011–2017 (COM(2018) 785).

Den 6 oktober 2020 presenterade kommissionen ett nytt strategiskt ramverk för perioden 2020–2030 (COM(2020) 620). Ramverket utgår från de tre horisontella områdena jämlikhet, inkludering och delaktighet samt omfattar fyra tematiska områden: utbildning, arbete, hälsa och boende. Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att anta nationella strategier med utgångspunkt i ramverket senast september 2021. Strategierna ska ha ett stärkt fokus på jämlikhet, och arbetet mot antiziganism lyfts särskilt fram. En viktig del av det nya ramverket är romskt deltagande med insatser för kapacitetsbyggande i civilsamhället och stärkt dialog. I ramverket betonas också heterogeniteten inom Europas romska befolkning, och till skillnad från tidigare ramverk omfattas också EU-migranter uttryckligen. Kommissionen avser efter en inledande utvärdering av strategierna att följa upp genomförandet vartannat år.

Sveriges strategi för romsk inkludering

I februari 2012 överlämnade regeringen skrivelsen En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (skr. 2011/12:56). Det övergripande målet i strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. I skrivelsen behandlas regeringens bedömningar, mål och förslag till åtgärder inom områdena styrning och kunskapsuppbyggnad, utbildning, bostad, hälsa och social omsorg och trygghet, kultur och språk samt romers organisering och deltagande i det civila samhället.

I skrivelsen framhölls att en regelbunden uppföljning bör göras utifrån verksamhetsspecifika mål inom ett antal områden och att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen i budgetpropositionen om utvecklingen när det gäller romsk inkludering (skr. 2011/12:56 s. 17 f.). Strategin behandlades av riksdagen i maj 2012 (bet. 2011/12:KU17, rskr. 2011/12:227).

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan 2012 i uppdrag att samordna och följa upp insatser inom ramen för strategin. I uppdraget ingår att stödja kommuner att utveckla arbetssätt och metoder för romsk inkludering och att se till att dessa kontinuerligt sprids till kommuner, regioner och berörda myndigheter. Kommuners och myndigheters samråd med romska företrädare om arbetssätt och metoder ska särskilt beaktas. Den 19 december 2019 förlängdes uppdraget till perioden 2020–2023.

Kommissionen mot antiziganism, vitbok och utredning om en myndighet för romska frågor

Den 20 mars 2014 tillsatte regeringen en kommission mot antiziganism i syfte att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och överbygga förtroendeklyftan mellan den romska gruppen och samhället i övrigt (dir. 2014:47). Kommissionen hade bl.a. i uppdrag att samla och sprida kunskap om antiziganism och identifiera och förmedla åtgärder för att motverka och förebygga antiziganism. Den 25 mars 2014 presenterades också departementspromemorian Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). Kommissionen mot antiziganism lämnade i juni 2016 sitt slutbetänkande Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44).

Därefter har regeringen fattat beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas (Ku 2017:A). Enligt uppdragsbeskrivningen ska utredningen särskilt beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism. I uppdraget har ingått att föreslå vilka specifika uppgifter centret ska ha med tydliga avgränsningar mot andra berörda myndigheters verksamhet samt att utreda hur romskt deltagande och inflytande i förhållande till centrets uppgifter kan säkerställas. Det har även ingått att undersöka om centret kan inrättas inom ramen för befintlig myndighetsstruktur.

I promemorian (Ds 2019:15) som överlämnades i juli 2019 görs bedömningen att inrättandet av en ny myndighet för romska frågor skulle skapa den stabilitet och långsiktighet som arbetet med att främja minoriteten romers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är beroende av för att nå framgång. Utredningen föreslår därför att en nämndmyndighet vid en värmyndighet inrättas, Myndigheten för romska frågor, och att den ska ha ett nationellt ansvar att främja arbetet med mänskliga rättigheter för den nationella minoriteten romer. Den nya myndigheten ska driva verksamheten i nära kontakt med minoriteten romer, säkerställa en lokal förankring av verksamheten och att verksamheten når en lämplig geografisk spridning. Myndigheten för romska frågor ska

- initiera, främja och stödja åtgärder för att öka minoriteten romers egenmakt och inflytande, vari det ligger ett särskilt ansvar att stärka kvinnors samt barns och ungas egenmakt och inflytande

- bidra till den fortsatta utvecklingen av det romska civilsamhället genom att genomföra olika insatser
- återkommande anordna en landsomfattande sammankomst där minoriteten romers organisationer, aktivister och andra sakkunniga från och företrädare för minoriteten kan mötas och diskutera frågor som är viktiga för minoriteten
- synliggöra, samla och sprida kunskap samt verka för att metoder utvecklas för att motverka den antiziganism och diskriminering som minoriteten romer utsätts för och den påverkan som historisk rasism och diskriminering för med sig
- samla och medverka till att levandegöra och sprida kunskap om minoriteten romers kultur, språk och historia samt skapa en kunskapsbank över minoriteten romers kultur, språk och historia
- främja högtidlighållande av centrala högtidsdagar för minoriteten romer.

Promemorian har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Länsstyrelsen i Stockholms årsrapport om romsk inkludering

I sin senaste årsrapport för 2019 (2020:8) gjorde Länsstyrelsen i Stockholm följande bedömning om strategin för romsk inkludering. Länsstyrelsen framhöll i rapporten att det behövs omfattande satsningar inom samtliga områden i strategin. I rapporten nämns särskilt följande, varav de fyra sist nämnda punkterna anges vara mest angelägna:

- Regeringen bör förtydliga hur strategin för romsk inkludering och den nationella minoritetspolitiken bör tolkas i relation till varandra.
- Det behövs satsningar för att motverka antiziganism.
- Utbildningsmaterial behöver nyanseras så att romers nuvarande situation inte enbart förknippas med diskriminering.
- Regeringen behöver avsätta medel för att samordna samrådsarbetet på nationell nivå.
- Det behövs ett flerårigt utvecklingsarbete där några kommuner under ledning av till exempel länsstyrelserna får i uppdrag att reflektera över olika utgångspunkter för samråd och utveckla lokala eller regionala modeller som kan fungera vägledande för andra kommuner.
- Socialtjänstens arbete med omhändertagande av romska barn i enlighet med lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga bör fortsätta att utvecklas.
- Grundskolans verksamhet behöver prioriteras. Det krävs samverkan mellan skola och vårdnadshavare, arbete mot antiziganism och stöd till barn för att klara skolgången.
- Insatser på arbetsmarknaden är essentiella för att bryta utanförskap. Se över möjligheten att tydliggöra Arbetsförmedlingens uppdrag och att ge lämplig myndighet ett uppdrag att verka företagsfrämjande.

- Ge Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor förnyat uppdrag att fördela statsbidrag till hälsofrämjande insatser riktade till romer.
- Inrätta ett statsbidrag för kommuners arbete med romsk inkludering. Statsbidraget bör vara långsiktigt, likt det bidrag som finns för kommuner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska.

Budgetpropositionen för 2021

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 s. 95) anges bl.a. följande om romsk inkludering:

I Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Romsk inkludering, Årsrapport 2019 (Ku2020/01102/CSM) konstateras att strategin är ett viktigt komplement till den nationella minoritetspolitiken där uppdrag till olika myndigheter är av stor vikt. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Arbetsförmedlingen, Boverket, Institutet för språk och folkminnen, Skolverket och Socialstyrelsen har haft i uppdrag att arbeta med romsk inkludering 2016–2019. Utöver detta har fem kommuner erhållit statsbidrag för att utveckla sitt arbete för romsk inkludering. De insatser som genomförts har bl.a. bidragit till stärkt tillit och ett ökat förtroende mellan den romska minoriteten och myndigheter och att fler barn och ungdomar genomför sin skolgång. (Ku2020/00239/CSM). Vidare har romers hälsa främjats, framförallt romska kvinnors hälsa har gynnats genom det riktade stödet (Ku2020/00518/CSM). Romska organisationers deltagande i samhällslivet har förbättrats och stärkts (Ku2020/00518/CSM). Genom såväl strategin för romsk inkludering och den stärkta minoritetslagstiftningen finns enligt Årsrapport 2019 en ökad efterfrågan från kommuner och myndigheter att samverka och samråda med företrädare för den romska minoriteten, vilket bidrar till ökat inflytande för romer på flera nivåer.

Tillkännagivande

Utskottet beslutade våren 2015 ett tillkännagivande om fortsatt arbete mot antiziganism och för romsk inkludering (bet. 2014/15:KU16). I skrivelse 75 (skr. 2019/20:75, s. 271) redogjorde regeringen för de åtgärder som vidtagits med anledning av tillkännagivandet:

Flera insatser för antiziganism och för romsk inkludering pågår, bl.a. inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56). Det pågår även insatser inom ramen för regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (se prop. 2019/20:1 utg.omr. 1 avsnitt 11.4.2 samt utg.omr. 13 avsnitt 4.4.2) som syftar till att öka kunskapen om bl.a. antiziganism. Länsstyrelsen i Stockholms län har under 2020–2023 fått ett uppdrag att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering, varav en del att genomföra insatser för att öka kunskapen om romsk historia, romers nuvarande livsvillkor och ställning som nationell minoritet, genom exempelvis spridning av utbildningsmaterialet Antiziganismen i Sverige (Ku2019/02101/CSM). Arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande kommer därmed att fortsätta. Punkten är inte slutbehandlad.

Tidigare behandling

I samband med att konstitutionsutskottet behandlade de motioner som resulterade i ett tillkännagivande våren 2015 (bet. 2014/15:KU16) framhöll konstitutionsutskottet att det behövs fortsatta satsningar för att bekämpa antiziganism och diskriminering. Utskottet noterade bl.a. skolornas centrala roll och vikten av att sprida vitboken och dess innehåll till olika delar av samhället samt att ta fram skolmaterial baserat på vitboken. Vidare noterade utskottet vikten av spridning av arbetssätt för romsk inkludering på kommunal nivå, brobyggarverksamhet med kulturkompetens, jämställdhetsåtgärder samt utveckling och produktion av lärverktyg. Utskottet betonade även vikten av utvärdering och framtidsplanering.

Våren 2017 behandlade utskottet flera motioner om antiziganism och romsk inkludering (bet. 2016/17:KU16). Utskottet framhöll att åtgärder mot antiziganism och för romsk inkludering är av stor vikt och noterade redogörelsen i budgetpropositionen för det pågående arbetet. Utskottet konstaterade bl.a. att Kommissionen mot antiziganism hade lämnat sitt slutbetänkande med ett antal rekommendationer till regeringen. Utskottet noterade också att regeringen avsåg att fortsätta arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande på området under perioden 2016–2019. Vidare konstaterade utskottet att regeringen hade beslutat om en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk där utredaren ska göra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandena. Två reservationer (L respektive M, C, L, KD) och två motivreservationer lämnades (SD).

Utskottet behandlade även våren 2018 motioner om antiziganism och romsk inkludering (bet. 2017/18:KU32). Utskottet framhöll att åtgärder mot antiziganism och för romsk inkludering är av stor vikt och noterade redogörelsen i budgetpropositionen för det pågående arbetet. Utskottet noterade vidare att regeringen avsåg att fortsätta arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande på området. Utskottet noterade även det pågående arbetet med att utreda hur ett nationellt center för romska frågor skulle kunna inrättas. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandena. En reservation lämnades (M, C, L, KD).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av åtgärder för romsk inkludering, såväl nationellt som inom EU. Utskottet konstaterar att det pågår insatser för romsk inkludering och att regeringen avser att fortsätta arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande. Utskottet noterar även regeringens pågående beredning av förslaget om att inrätta en myndighet för romska frågor. Mot denna bakgrund avstyrks motionsyrkandena.

Samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken.

Motionerna

I motion 2019/20:2854 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om inrättande av en ny myndighet för nationella minoriteter. Motionärerna noterar att regeringen i augusti 2018 beslutade att en särskild utredare närmare skulle analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken skulle organiseras. Utredaren fick även i uppdrag att föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kunde förbättras. Syftet med utredningen var, enligt motionärerna, att komma närmare hur en ny särskild myndighet med ansvar för samordning och uppföljning kunde organiseras och fungera. Motionärerna menar att regeringen skyndsamt bör bereda denna fråga vidare.

I motion 2019/20:3032 av Pyy Niemi (S) begärs ett tillkännagivande om att regeringen noggrant bör följa upp den reviderade minoritetslagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019. Motionären menar att det är viktigt att säkra att ambitionshöjningarna i minoritetspolitiken ger tydliga effekter i kommuner och regioner som ligger i linje med lagstiftningens förändrade intentioner.

I motion 2020/21:2104 av Pyy Niemi och Inga-Lill Sjöblom (båda S) begärs ett tillkännagivande om att följa upp och säkerställa att kommuner och regioner följer den nya minoritetslagstiftningen. Motionärerna menar att det måste till en betydligt bättre uppföljning från samtliga aktörer, inklusive regeringen.

I motion 2020/21:3051 av Camilla Hansén m.fl. (MP) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området. Motionärerna menar att eftersom utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken är avslutad och remitteringen av den nyss har avslutats, bör regeringen skyndsamt bereda frågan vidare.

Gällande ordning

I 20 och 21 §§ lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen. Det uppföljningsansvaret innebär ingen inskränkning i

det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Av 2 § förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Ansvaret gäller dock inte uppföljning när det gäller samer och samiska. Av 3 § följer att Sametinget ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen när det gäller samer och samiska.

Bakgrund

Ett statligt uppföljningssystem

I proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna gjorde regeringen bedömningen att ett statligt uppföljningssystem behövde införas. Regeringen ansåg att uppföljningssystemet borde bestå av följande delar (s. 44):

- konkretisering av minoritetspolitikens mål genom att det minoritetspolitiska målet bryts ned i de tre delmålen diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet
- införande av uppföljningsansvar när det gäller minoritetslagen
- effektivare myndighetssamordning
- återrapportering till regeringen.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fick sedermera ett gemensamt uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande. Länsstyrelsen gavs uppföljningsansvar för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget gavs motsvarande ansvar för den nationella minoriteten samer och det nationella minoritetsspråket samiska, se 2 och 3 §§ förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Uppföljningsansvaret syftade till att driva på genomförandet av de rättigheter och skyldigheter på det kommunala planet som anges i lagen samt att inom ramen för den stödjande verksamheten främja samordning mellan kommuner och övriga myndigheters arbete. Vidare skulle uppföljningen ge regeringen underlag för åtgärder som rörde efterlevnaden av lagen.

Uppföljningsmyndigheterna fick även i uppdrag att redovisa en samlad bedömning av efterlevnaden av minoritetslagen. Myndigheterna redovisar sin samlade bedömning i årliga rapporter till regeringen.

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik

I delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60 s. 130–136) från utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) gjordes en översyn av ordningen för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken. Utredningen kom fram till att den nuvarande ordningen har brister och föreslog att regeringen skulle inrätta en särskild myndighet för uppföljning, samordning och främjande av minoritetspolitiken.

Utredningen konstaterade att ordningen för samordning och uppföljning hade bidragit till genomförandet av de rättigheter som är knutna till förvaltningsområdena samt till en ökad medvetenhet om minoritetspolitiken bland statliga myndigheter.

Den nuvarande ordningen, konstaterade utredningen, hade däremot inte varit tillräcklig för att öka medvetenheten om och genomslaget av grundskyddet i minoritetslagen. Den låga medvetenheten om minoritetspolitiken var anledningen till att skyddet infördes och att uppföljningsmyndigheterna fick i uppdrag att genomföra kunskaphöjande åtgärder. Grundskyddet hade, enligt utredningen, emellertid fått ett högst begränsat genomslag, bortsett från för de nationella minoriteter och minoritetsspråk som berörs av regleringen inom förvaltningsområden och då endast inom dessa områden. Utredningen menade att minoritetspolitiken i denna del väsentligen hade misslyckats.

Utredningen föreslog att regeringen borde inrätta en särskild myndighet för uppdraget att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken. Uppdraget borde ligga på en myndighet i stället för på två. Vidare borde regeringen i anslutning till inrättandet av myndigheten säkerställa att en analys av uppdragets inriktning och mål görs. Regeringen borde även överväga behovet av utökade resurser för uppföljning och samordning samt dessutom särskilt tydliggöra uppföljningsmyndighetens ansvar för främjande av minoritetspolitikens efterlevnad i hela landet.

Regeringens skrivelse Nystart för en stärkt minoritetspolitik

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) gjorde regeringen bedömningen att styrkedjan borde förbättras, tydliggöras och effektiviseras för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter och måluppfyllelsen på politikområdet. Styrningen av politikområdet borde utgå från den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken och behovet av ökad tydlighet och transparens.

Vidare gjorde regeringen bedömningen att samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting på det minoritetspolitiska området borde förbättras.

I fråga om utredningens förslag att regeringen borde inrätta en särskild myndighet för uppdraget gjorde regeringen bedömningen, bl.a. med beaktande av det blandade remissutfallet, att myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken borde utredas och analyseras närmare. Regeringen gjorde vidare bedömningen att Sametinget

även i fortsättningen borde vara ansvarig myndighet för samiska frågor inom minoritetspolitiken.

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken

Regeringen beslutade i augusti 2018 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken skulle organiseras (dir. 2018:86). Utredaren skulle även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kunde förbättras. Syftet med uppdraget var att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik. Den 4 april 2019 beslutade regeringen att förlänga utredningens redovisningstid (dir. 2019:7). Slutbetänkandet Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) överlämnades i maj 2020.

I slutbetänkandet (SOU 2020:27) föreslås bl.a. följande:

- Minoritetspolitikens nuvarande tre delområden – diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet – ska ersättas med fyra delmål. (1) Frihet från diskriminering och annan negativ särbehandling: personer som tillhör en nationell minoritet ska i alla sammanhang kunna ge uttryck för sin kulturella identitet utan rädsla för att utsättas för diskriminering, hatbrott och andra former av negativ särbehandling. (2) Inflytande och delaktighet: de nationella minoriteterna ska ha förutsättningar och möjligheter att påverka det allmännas beslut i frågor som berör dem och att vara delaktiga på lika villkor som majoriteten i samhällslivet. Barn och unga som tillhör de nationella minoriteterna ska ha sådana möjligheter anpassade till sina förutsättningar. (3) Kulturell identitet: personer som tillhör de nationella minoriteterna ska ha möjlighet att tillägna sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk, bevara, utveckla och ha tillgång till sitt kulturarv samt i övrigt tillägna sig och utveckla sin kulturella identitet. (4) Levande minoritetsspråk: de nationella minoritetsspråken ska bevaras och utvecklas som levande språk i Sverige.
- Regeringen ska utveckla och använda sig av en särskild styrstrategi i sin myndighetsstyrning, minoritetspolitisk integrering. Strategin ska innebära att utvalda myndigheter vid behov ges i uppdrag att arbeta med att långsiktigt integrera ett minoritetsperspektiv i det ordinarie beslutsfattandet inom organisationen i syfte att bättre bidra till minoritetspolitikens mål. I strategin ska ingå att uppföljningsmyndigheterna tillhandahåller rådgivning och utvecklar metodstöd för arbetet med integrering.
- Uppdraget som central uppföljande och samordnande myndighet när det gäller de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och torne-dalingar samt de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib, ska flyttas från Länsstyrelsen i Stockholms län till Institutet för språk och folkminnen (Isfof). Möjligheterna att inom

länsstyrelsestrukturen åstadkomma den styrning som krävs bedöms av utredningen som mycket begränsade. Utmaningarna i uppföljningsarbetet kan inte heller helt lösas genom att regeringen tillför ytterligare resurser till länsstyrelsen. Att inrätta en helt ny myndighet skulle kräva mycket starka skäl.

- Sametingets roll ska renodlas till att bevaka frågor som rör samiska rättigheter och samiska språkets utveckling inom minoritetspolitiken. Sametinget ska ges större frihet att arbeta med det minoritetspolitiska uppdraget när det gäller samiska rättigheter och samiska språket genom att ges möjlighet att självständigt rapportera om politiken och ge rekommendationer till regeringen.
- Institutet för språk och folkminnen ska ansvara för samordning och uppföljning av de offentliga insatserna för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar samt de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget ska bevaka samiska rättigheter och samiska språkets utveckling inom minoritetspolitiken. Sametinget och Institutet för språk och folkminnen ska utifrån ett rättighetsperspektiv vara pådrivande, stödande och samlande vid genomförandet av minoritetspolitiken. Myndigheterna ska även bidra till en strategisk, systematisk och långsiktig styrning av politiken och en integrering av de nationella minoriteternas rättigheter inom berörda sektorer.
- Institutet för språk och folkminnen ska verka för ökad kunskap om och förståelse för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och deras rättigheter. Sametinget ska inom ramen för sitt minoritetspolitiska uppdrag verka för ökad kunskap om och förståelse för samer och samiska rättigheter.
- Institutet för språk och folkminnen ska tillhandahålla en struktur för, och i övrigt främja, samverkan och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer.
- Institutet för språk och folkminnen och Sametinget ska bistå med rådgivning, metodstöd, utbildning och liknande stöd till myndigheter och andra aktörer.
- Institutet för språk och folkminnen ska senast den 15 april varje år redovisa utvecklingen inom minoritetspolitiken under närmast föregående kalenderår när det gäller de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar samt de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget ska senast den 15 april varje år redovisa utvecklingen inom minoritetspolitiken under närmast föregående kalenderår när det gäller samiska rättigheter och samiska språket.
- Regeringen ska ge Sametinget och Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att var för sig utveckla en rapporteringsstruktur för den periodiska uppföljningen av politiken, med utgångspunkt i utredningens iakttagelser

och bedömningar. I uppdraget ska ingå att se över och ompröva minoritetspolitikens indikatorsystem.

- Sametinget och Institutet för språk och folkminnen ska samverka med varandra inom ramen för det minoritetspolitiska uppdraget i syfte att åstadkomma enhetlighet och effektivitet i arbetet.
- Ett särskilt rådgivande organ för samordnings- och uppföljningsansvaret – ett råd – inrättas vid Institutet för språk och folkminnen. Rådet ska bestå av minst fyra och högst nio ledamöter. Ledamöterna ska utses av myndigheten. Rådet ska ha till uppgift att tillföra myndigheten sakkunskap i fråga om judars, romers, sverigefinnars och tornedalingars förhållanden och ge råd i frågor som rör det minoritetspolitiska uppföljnings- och samordningsuppdraget.

Utredningen föreslår att förändringarna genomförs med verkan fr.o.m. den 1 januari 2022, med undantag för en ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som föreslås träda i kraft ett halvår senare.

Slutbetänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade våren 2019 regeringens skrivelse Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282). Utskottet noterade att regeringen bl.a. framhöll behovet av ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur och betydelsen av att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna i samhället. Utskottet välkomnade redogörelsen och det viktiga arbete som bedrevs (bet. 2018/19:KU13).

Utskottet avstyrkte våren 2019 motionsyrkanden om samordning och styrning av minoritetspolitiken (bet. 2018/19:KU24). Utskottet noterade det pågående arbetet med att utreda hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras. Utskottet ville inte föregripa detta arbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken har lämnat ett slutbetänkande och att betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Utskottet kommer att följa regeringens arbete med frågan. Mot den bakgrunden avstyrks motionsyrkandena.

Sanningskommissioner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sanningskommissioner.

Motionerna

I motion 2019/20:2552 av Per Åsling (C) begärs ett tillkännagivande om att skyndsamt se över den diskriminering som samer utsatts för. Motionären föreslår att en sanningskommission tillsätts för att sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder.

I motion 2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om en sanningskommission. Motionärerna menar att riksdagen bör tydliggöra sitt stöd för en sanningskommission, i linje med den hemställda Sametinget överlämnat, om den svenska statens övergrepp mot samiska folket och samers mänskliga rättigheter.

I kommittémotion 2019/20:3245 av Linda Ylivainio m.fl. (C) begärs i yrkande 7 ett tillkännagivande om försonings- och sanningskommissioner. Motionärerna föreslår att försonings- och sanningskommissioner tillsätts för att sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder. Dessa bör utreda den svenska statens övergrepp mot samer och samers respektive tordedalingars och meänkielitalandes mänskliga rättigheter samt komma med förslag på lämpliga åtgärder så att man kommer till rätta med det historiska traumat.

I motion 2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om en sanningskommission. Motionärerna menar att det är viktigt att regeringen, efter att ha finansierat genomförandet av en förankringsprocess inför etableringen av en sanningskommission, i lyhört samförstånd med det samiska folket fortsätter processen för att sanningskommissionen ska tillsättas.

Bakgrund

Vitbok om övergrepp mot romer

I regeringens skrivelse om en strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56) redogjordes för syftet och det då pågående arbetet med en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet. I skrivelsen anges bl.a. att Delegationen för romska frågor i betänkandet Romers rätt (SOU 2010:55) föreslog att en sannings- och försoningskommission skulle inrättas för att kartlägga och dokumentera de övergrepp, försummelse och diskriminerande åtgärder som begåtts mot den romska minoriteten under 1900-talet. Delegationen framhöll att ett arbete med att dokumentera övergrepp ofta leder till att de politiskt ansvariga lämnar en offentlig ursäkt och att en sannings- och försoningskommission vanligen även har i uppgift att lämna förslag om hur offren kan gottgöras.

Regeringen delade inte delegationens bedömning när det gäller gottgörelse och försoningsprocess (skr. 2011/12:56 s. 7 f.). Regeringens bedömning var att det varken fanns något skäl att invänta en grundligare redogörelse av de oförrätter som har begåtts i historien eller något behov av en historisk

motivering för att regeringen ska sätta in de insatser som krävs för att sluta det välfärdsgap som finns mellan romer och den övriga befolkningen. Därutöver har, enligt regeringen, många av de romer och övriga invånare som finns i Sverige nu ingen personlig erfarenhet av de historiska övergrepp som har begåtts i Sverige eftersom en majoritet av såväl offren som de ansvariga är avlidna, och många romer har kommit till Sverige under 1900-talets senare hälft. Arbetet med vitboken omfattade därför inte en försoningsprocess, inte heller en bedömning av förutsättningarna för skadestånd eller annan kompensation, vare sig individuell eller kollektiv.

Regeringen framhåller i skrivelsen att majoriteten av deltagarna vid de möten som anordnades under remissen av delegationens betänkande ansåg att dokumentationen av övergrepp, försummelse och diskriminerande åtgärder mot den romska minoriteten kunde bidra till att öka kunskapen om hur romer har behandlats. Enligt regeringen ställde sig många mötesdeltagare däremot frågande eller kritiska till förslaget om en kommission.

Utskottet behandlade skrivelsen i betänkande 2011/12:KU17 och avstyrkte då en motion om sanningskommission.

I mars 2014 publicerade regeringen en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8).

Uttalanden från ansvariga statsråd

Den dåvarande jordbruksministern, med ansvar för samefrågor, uttalade följande vid den s.k. urfolksdagen i Tärnaby den 9 augusti 1998:

Jag tycker att vi måste ha lärt oss någonting av historien och jag vill gärna ta det här tillfället i akt och säga till er, som representant för den svenska regeringen och det svenska samhället att jag är väl medveten om det förtryck som Sverige har utövat över det samiska folket genom historien. Jag vill å regeringens vägnar be om ursäkt för det. [...] Vi kan inte på något sätt acceptera det förtryck, t.ex. att samer har förvägrats att använda sitt språk, de tvångsförflyttningar och de många uttryck för förtryck som vi har gjort oss skyldiga till genom årens lopp. Det finns heller ingen annan möjlighet för det svenska samhället att komma vidare, än att be om ursäkt för de övergreppen.

Ursäkten till det samiska folket genom den dåvarande jordbruksministerns uttalande nämns även i Urbefolkningsdelegationens slutrapport från mars 2005. Vid ett anförande av den dåvarande integrations- och jämställdhetsministern vid Sametingets plenum den 23 oktober 2007 uttalade statsrådet följande:

Det är i år 30 år sedan regering och riksdag uttalade sin grunduppfattning: ”att samerna är en etnisk minoritet i Sverige, som i sin egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning”. Det är nu också snart åtta år sedan riksdagen ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Dessa ställningstaganden är i sig grundläggande för minoriteternas ställning i det svenska samhället. De utgör majoritetssamhällets erkännande av minoriteternas existens och deras betydelse för det svenska samhället. Och de utgör också en

upprättelse och en ursäkt för de oacceptabla förhållanden under vilka våra minoriteter tvingats leva under olika epoker av vår gemensamma historia.

Initiativ från de nationella minoriteterna

Sametingets hemställan om sanningskommission

Sametinget och Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetar sedan 2015 gemensamt med att verka för att inrätta en oberoende sanningskommission om historiska skeenden och övergrepp på samer genom historien.

Den 12 juni 2019 överlämnade Sametinget en hemställan om att regeringen ska finansiera en process för att i samarbete med Sametinget inrätta en oberoende sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket.

Regeringen har välkomnat en sanningskommission och beslutade i juni 2020 om medel till Sametinget för att genomföra en förankringsprocess hos det samiska folket, inför en kommande sanningskommission.

Sametinget meddelar på sin webbplats att förankringsprocessen nu har inletts och att en projektledare och en styrgrupp med representanter från sametingspartierna har utsetts. Arbetet med förankringsprocessen och de inkomna synpunkterna ska redovisas i en rapport till Kulturdepartementet senast den 31 mars 2021.

Svenska Tornedalingars Riksförbunds – Tornionlaaksolaiset (STR-T) och Met Nuorets hemställan om sanningskommission

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) och ungdomsförbundet Met Nuoret lämnade i oktober 2016 in en ansökan till regeringen om medel för en förstudie till genomlysning av svenska statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande. Den 29 maj 2017 beslutade regeringen om medel för genomförande av en förstudie. I april 2018 överlämnades förstudien Då var jag som en fånge – Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande under 1800- och 1900-talet till dåvarande kulturminister Alice Bah Kuhnke. Svenska Tornedalingars Riksförbund överlämnade vid samma tillfälle skriftligen en begäran om att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas.

Regeringen beslutade den 19 mars 2020 om direktiv till en kommitté i form av en sannings- och försoningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset (dir. 2020:29). Kommittén (Ku 2020:01) ska utreda den assimileringspolitik som bedrevs av svenska staten under 1800- och 1900-talen samt verka för att minoritetens historiska erfarenheter synliggörs. Syftet är att bidra till att ge minoriteten en kollektiv upprättelse, främja försoning och motverka att något liknande händer i framtiden. Kommissionen ska bl.a.

- kartlägga och granska assimileringspolitiken och dess konsekvenser för minoriteten, grupper inom minoriteten och enskilda

- sprida information för att öka kunskapen om minoriteten och dess historiska erfarenheter
- lämna förslag till fortsatta insatser för att bidra till upprättelse och främja försoning.

Uppdraget ska redovisas senast den 16 maj 2022.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om en vitbok om övergreppen mot samerna och en officiell ursäkt, senast våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17, bet. 2014/15:KU16). Utskottet hänvisade då till vad som anförts av företrädare för dåvarande och tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Mot den bakgrunden bedömde utskottet att det inte krävdes någon åtgärd från riksdagens sida.

Under våren 2018 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om en officiell ursäkt och om att tillsätta en sanningskommission (bet. 2017/18:KU32). Utskottet hänvisade till vad som anförts av företrädare för tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts.

Under våren 2019 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att tillsätta en sanningskommission (bet. 2018/19:KU24). Utskottet konstaterade vad som anförts av företrädare för tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Utskottet noterade även kulturministerns uttalande om att regeringen är beredd att gå Sametinget till mötes om det uttrycker en önskan om att upprätta en sanningskommission. Utskottet ansåg inte att det fanns skäl att ta något initiativ i frågan. Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen beslutat om direktiv till en sanningskommission när det gäller tornedalingar, kväner och lantalaiset och om medel till Sametinget för att genomföra en förankringsprocess inför en kommande sanningskommission när det gäller det samiska folket. Mot den bakgrunden avstyrks motionsyrkandena.

Samers rättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samers rättigheter.
Jämför reservation 2 (V).

Motionerna

I motion 2019/20:693 och motion 2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD) begärs i yrkande 1 i båda motionerna ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheten att implementera ILO 169 i svensk lagstiftning på ett sådant sätt att även den traditionella äganderätten respekteras. Motionären menar att en sådan förändring skulle ge samerna bättre förutsättningar att komma till tals vid förändringar inom framför allt Sápmi.

I motion 2019/20:2852 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) begärs i yrkande 13 ett tillkännagivande om att respektera samerna som urfolk och ratificera ILO:s konvention 169. Motionärerna menar att det nu gått 19 år sedan en statlig utredning om vad som krävs för att Sverige ska kunna ansluta sig till konventionen presenterades.

I motion 2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om stärkt samisk rätt till mark och vatten. Motionärerna menar att gruvnäringen, skogsnäringen, omställningen till ett förnybart energisystem och svensk viltvård inte kan fortsätta att i så hög grad ske på bekostnad av det samiska folkets rättigheter och möjligheter att bruka mark och bedriva näringar. I yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om en nordisk samekonvention. Motionärerna menar att konventionen måste slutförhandlas och ratificeras. I yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om ratifikation av ILO 169. Motionärerna menar att konventionens bäring på Sverige har utretts flera gånger.

I partimotion 2020/21:166 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konvention 169. Motionärerna noterar att regeringen uttalat att de arbetar i riktning mot en ratifikation, men att det ytterst är en fråga för riksdagen. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör implementeras i Sverige. Motionärerna framhåller bl.a. den rätt som ges urfolk i deklarationen i fråga om fritt och informerat förhandssamtycke och att en implementering av urfolksdeklarationen är grundläggande för att syftet med en konsultationsordning ska kunna uppfyllas.

I motion 2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) begärs i yrkande 7 ett tillkännagivande om stärkt samisk rätt till mark och vatten. Motionärerna menar att gruvnäringen, skogsnäringen, omställningen till ett förnybart energisystem och svensk viltvård inte kan fortsätta att i så hög grad ske på bekostnad av det samiska folkets rättigheter och möjligheter att bruka mark och bedriva

näringar. Vidare framhålls att den avkunnade Girjasdomens innebörd behöver tas om hand på ett tydligt sätt. I yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om en nordisk samekonvention. Motionärerna menar att konventionen måste slutförhandlas och ratificeras. I yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om ratifikation av ILO 169. Motionärerna menar att konventionens bäring på Sverige har utretts flera gånger.

Bakgrund

ILO:s konvention nr 169

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är ett av FN:s s.k. fackorgan med uppgift att bevaka frågor om arbetsvillkor och diskriminering m.m. Inom ramen för denna uppgift bevakar ILO sedan många år ursprungsfolkens arbets- och livsvillkor. ILO utarbetar bl.a. konventioner, och 1989 antogs konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen innehåller ett antal bestämmelser och åtaganden till skydd för ursprungsfolken. Regeringarna i de länder som har anslutit sig till konventionen ska se till att ursprungsfolkens rättigheter skyddas och deras integritet respekteras, och samråda med folken om åtgärder som angår dem och skapa förutsättningar för att de så långt möjligt själva ska kunna bestämma om sin egen utveckling. Ett grundläggande krav är att ursprungsfolken till fullo ska åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, men konventionsstaterna ska även utforma särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och som skyddar deras andliga och kulturella värden. I konventionen betonas särskilt markens betydelse för ursprungsfolken, och den syftar bl.a. till att staterna ska erkänna deras rätt till sådan mark som de under lång tid har bebott eller brukat. Konventionen trädde i kraft 1991 och har hittills ratificerats av 22 länder, bl.a. Norge och Danmark.

Utredningar om svensk ratificering av ILO:s konvention nr 169

I mars 1999 överlämnade Utredningen om ILO-konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder sitt betänkande Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige (SOU 1999:25). Utredaren bedömde att Sverige kunde ansluta sig till konventionen, men att detta inte borde ske förrän ett antal åtgärder om samernas rätt till mark hade vidtagits, en process som beräknades ta fem år. Enligt utredaren måste för det första den mark som samerna har rätt till enligt konventionen identifieras, och en gränsdragningskommission borde därför tillsättas. För det andra måste omfattningen av samernas jakt- och fiskerätt inom den mark som de traditionellt innehar klarläggas. När dessa frågor har klarats ut kan andra åtgärder vidtas för att samernas rättigheter ska nå upp till den nivå som konventionen kräver. Utredaren menade att det framför allt var en fråga om att stärka samernas skydd mot inskränkningar i renskötselrätten, säkerställa att samerna har tillräckligt med mark för att kunna fortsätta att bedriva rennäring, införa en möjlighet till ersättning från staten för rättegångskostnader i principiellt viktiga mål om samernas markrättigheter

samt genomföra en nationell informationskampanj om samerna som ursprungsfolk.

I januari 2002 tillsattes Gränsdragningskommissionen, som redovisade sitt betänkande Samernas sedvanemarkar (SOU 2006:14) i februari 2006. Kommissionens analys av de krav som ILO-konventionen uppställer ledde fram till slutsatser som i väsentliga hänseenden skilde sig från den tidigare utredningens. Kommissionen var ense med utredningen om att konventionen inte ställer krav på en formell äganderätt för att mark som brukas av ursprungsfolket ska hänföras till mark som detta folk traditionellt innehar, men anförde att det finns en miniminivå för de rättigheter som ska gälla. Kommissionen ansåg att denna nivå inte är uppfylld med den renskötselrätt som samerna har enligt rennäringslagstiftningen. Enligt kommissionen kunde det inte uteslutas att det kan finnas områden som vid en svensk anslutning till konventionen – i enlighet med dess krav på äganderätt och besittningsrätt – borde klassas som samernas innehavsmark, och som de därmed får rätt att disponera oberoende av rennäringslagstiftningen. Kommissionen anförde vidare att det kan uppfattas som en svaghet i svensk rätt i förhållande till konventionens krav att det saknas ett alternativ till domstolsprövning av frågor om markrättigheterna (s. 29).

Regeringen angav i sin nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95 s. 56) att ambitionen var att ratificera konventionen så snart det låter sig göras. Samtidigt framhölls att en anslutning till konventionen medför att olika rättigheter påverkas med avseende på ett markområde som motsvarar en tredjedel av Sveriges yta och att ett beslut i en fråga av en sådan betydelse inte kan hastas fram. En förutsättning för att ratificera konventionen är att regeringen först inhämtar riksdagens godkännande. Inför riksdagens ställningstagande måste frågor om de rättsliga förutsättningarna vara utredda. Dessutom måste de lagändringar som blir nödvändiga utarbetas.

I den utvärdering av regeringens handlingsplan som redovisades 2011 (SOU 2011:29) gjorde den särskilda utredaren bedömningen att regeringen som en del av en samlad, tydlig och rättighetsbaserad urfolkspolitik bör redovisa en tydlig plan med angivna delmål för hur man ska undanröja eventuella hinder mot en ratificering av ILO-konventionen (s. 37). Här ingår enligt utredaren bl.a. frågan om att få till stånd gränsdragningar som tydliggör samernas traditionella renskötselområden.

Skrivelse om strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter

I skrivelsen (skr. 2016/17:29 s. 46) redogör regeringen för sin hållning när det gäller ratificering av ILO-konvention nr 169. I FN:s råd för mänskliga rättigheters granskning av Sverige 2015 erhöll Sverige rekommendationer om att ratificera ILO-konvention 169. Sverige accepterade inte dessa. I syfte att stärka samernas rättigheter arbetar regeringen i riktning mot en ratifikation, som dock enligt regeringen ytterst är en fråga för riksdagen.

FN:s urfolksdeklaration

FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (urfolksdeklarationen) antogs av FN:s generalförsamling den 13 september 2007. Deklarationen är en gemensam politisk viljeförklaring och behandlar bl.a. rätten till självbestämmande, nationalitet, kultur och traditioner, religion, utbildning och landrättigheter. Deklarationen är inte juridiskt bindande. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket.

Nordisk samekonvention

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 33 f.) framhölls att en överenskommelse om en nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för de tre nordiska sametingen. Konventionen anger, enligt regeringen, vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Regeringen avvaktade sametingens ställningstagande till en nordisk samekonvention. Regeringen framhöll att den överenskommelse som träffats om en nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning utgör viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter.

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 32) framhölls att regeringen under 2017 gav ett bidrag till Sametinget för att genomföra en förankringsprocess beträffande det framförhandlade utkastet i förhållande till det samiska folket, partier, organisationer och föreningar (Ku2017/01308/DISK). Regeringskansliet har också tillsammans med de samiska ledamöterna i förhandlingsdelegationen deltagit i informationsmöten om konventionsutkastet i förhållande till det samiska civilsamhället och partierna i Sametinget. Samiskt Parlamentariskt Råd, som är ett samarbetsorgan för sametingen i Norge, Sverige och Finland, har inkommit med en skrivelse och föreslagit vissa förändringar i konventionstexten.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 s. 48) angavs att arbetet med en nordisk samekonvention hade fortsatt under 2019. Vidare angavs att regeringen avser att fortsätta att arbeta för att slutföra förhandlingarna om en nordisk samekonvention för att stärka det samiska folkets inflytande och möjligheter att bevara och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv.

Girjasdomen

Högsta domstolen meddelade dom i målet mellan Girjas sameby och staten den 23 januari 2020 (T 853-18). Målet gällde huruvida samebyn trots lagregleringen i rennäringslagen hade ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske på samebyns område ovanför odlingsgränsen. Enligt samebyn har den sådan ensamrätt såväl enligt rennäringslagen som på grund av sedvana eller urminnes hävd. Staten hävdade att staten i egenskap av fastighetsägare ensam innehar jakträtten och fiskerätten i området, inklusive rätten att upplåta jakt och fiske till andra.

Högsta domstolen ansåg att rennäringslagen inte gav samebyn rätt att upplåta jakt och fiske på det område där samebyn bedriver renskötsel, men att samebyn ändå har en ensamrätt att upplåta jakt och fiske som en följd av urminnes hävd. Högsta domstolen prövade inte frågan om äganderätten till området.

Den 20 februari 2020 antog Sametingets plenum ett uttalande med anledning av Girjasdomen. Av uttalandet framgår bl.a. följande:

Sametinget anser att det måste tillsättas en parlamentarisk utredning med syfte att skapa en modern samepolitik och anpassa lagstiftningen i samiska rättsfrågor till urminnes hävd, sedvana, gällande rättspraxis och till att det samiska folket är både ett folk och ett urfolk med de rättigheter som medföljer. Utredningen måste ha ett deltagande av samtliga riksdagspartier och en genomgående bred samisk representation. Sametinget måste knytas till den parlamentariska utredningen. Samtliga partier i Sametinget ska ges möjlighet att medverka i Sametingets dialog med den parlamentariska utredningen.

Översyn av rennäringslagen

Regeringen meddelade i juli 2020 att en utredning ska tillsättas för att se över rennäringslagstiftningen. Regeringen menar att Högsta domstolens dom i Girjasålet tydliggjorde att rennäringslagen från 1971 behöver ses över och anpassas till dagens samhällsstruktur.

Regeringen har bjudit in till digitala sakråd och möten inför den översyn som ska göras av rennäringslagstiftningen – syftet är att inhämta synpunkter innan man tar fram direktiv till utredningen.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger avstyrkt motioner om ratificering av ILO:s konvention nr 169 med motiveringen att det är angeläget att ILO-konventionen inte ratificeras innan de rättsliga förutsättningarna och konsekvenserna av en ratificering är utredda (se t.ex. bet. 2014/15:KU16). Under hösten 2017 avstyrkte utskottet motioner om ratificering av konvention 169 om ursprungsfolk och om stamfolk (bet. 2017/18:KU6). Utskottet hänvisade bl.a. till Utredningen om en stärkt minoritetspolitik och promemorian från Kulturdepartementet om en ny konsultationsordning och såg inte skäl att

ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan. Vänsterpartiet reserverade sig.

Under våren 2018 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att FN:s urfolksdeklaration borde genomföras i Sverige (bet. 2017/18:KU32). Utskottet noterade att regeringen hade vidtagit åtgärder för att stärka Sametinget genom att det ges en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna, bl.a. i arbetet med den nya konsultationsordningen och nordisk samekonvention. Vänsterpartiet reserverade sig.

Våren 2019 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att ILO-konvention nr 169 borde ratificeras, att FN:s urfolksdeklaration borde genomföras, om stärkt samisk rätt till mark och vatten och om nordisk samekonvention (bet. 2018/19:KU24). När det gäller motionsyrkanden om ILO-konvention nr 169 och FN:s urfolksdeklaration vidhöll utskottet sina tidigare ställningstaganden. I fråga om motionsyrkanden om stärkt samisk rätt till mark och vatten och om en nordisk samekonvention noterade utskottet det förhandlingsarbete som pågick. Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar det arbete som pågår bl.a. med anledning av Girjasdomen och när det gäller en nordisk samekonvention. Mot den bakgrunden avstyrks motionsyrkandena.

Statistik över samiskt näringsliv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om statistik över samiskt näringsliv.

Motionerna

I motion 2019/20:693 och motion 2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD) begärs i yrkande 4 i båda motionerna ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att underlätta för samiskt konsthantverk. Motionären menar att smedhantverk inte kan registreras hos Skattemyndigheten och att vi därför inte vet hur mycket de samiska konsthantverken omsätter. I yrkande 5 i båda motionerna begärs ett tillkännagivande om att Sametinget får ta över ansvaret för att vara en statistiskt sammanhållande myndighet för statistik som berör de samiska näringarna.

Bakgrund

Sametingets rapport om samiskt näringsliv (2016)

I rapporten till Sametinget Läget i Sápmi – Kartläggningar av samiskt näringsliv redogörs bl.a. för följande slutsatser och förslag till åtgärder:

- Det är nödvändigt med en total inventering och sammanställning av samisk näringslivsverksamhet över hela Sápmi på svensk sida. En sådan sammanställning skulle visa på den verkliga omfattningen och betydelsen av samisk verksamhet både för det samiska samhället och för det omgivande samhället.
- Sametinget bör utvecklas till en statistikansvarig myndighet och ett prefix för samiska näringsidkare bör införas i SNI-systemet för att statistiskt kunna hantera och bedöma det samiska näringslivet.

OECD:s rapport om samer och regional utveckling (2019)

I OECD-rapporten Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige² lämnas bl.a. följande rekommendationer när det gäller en förbättrad insamling och tillgång till data om samiskt näringsliv:

- sammanställa tillgängliga datakällor och identifiera bristen på statistik i användning och spridning
- öka forskningsmedel för datainsamling om samer
- utveckla etiska riktlinjer för samerelaterad forskning
- förstärka rollen och kompetensen hos Sametinget när det gäller insamling av statistik
- skapa statistiska koder (SNI-koder) för samiskt näringsliv.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandena avstyrks.

² OECD (2019), Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden, OECD Rural Policy Reviews, OECD Publishing, Paris.

Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen.

Jämför reservation 3 (C).

Motionerna

I kommittémotionerna 2019/20:3245 yrkande 9 av Linda Ylivainio m.fl. (C) och 2020/21:3175 yrkande 7 av Linda Modig m.fl. (C) begärs ett tillkännagivande till riksdagsstyrelsen om behovet av en kontaktyta för dialog för ökad förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna. Motionärerna menar att det i dag endast är regeringen som har en dialog med Sametinget och som utövar sedvanlig myndighetsstyrning i den del som rör myndighetsansvaret. För att öka kunskapen och förståelsen för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna, skulle en kontaktyta för dialog mellan företrädare för det samiska folkvalda organet Sametinget och Sveriges riksdag behöva utvecklas.

Gällande ordning

Av 4 kap. 5 § regeringsformen och 10 kap. 2 § riksdagsordningen framgår att alla väckta ärenden remitteras till ett utskott för beredning. Utskotten har möjlighet att inhämta de upplysningar som utskotten anser sig vara i behov av i sin beredning av ärenden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av en dialog mellan Sametinget och riksdagen i frågor av gemensamt intresse. Utskottet anser dock inte att det finns skäl att ta ett sådant initiativ som föreslås. Motionsyrkandena avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsförslag som beretts i förenklad ordning.

Utskottets ställningstagande

I motioner från allmänna motionstiden 2019/20 och 2020/21 har väckts förslag som rör bevarandet av älvdalskan, information och kunskap om nationella

minoriteter, romska förvaltningsområden, samepolitiken och Sametingets konstruktion samt kommuners och regioners minoritetspolitik. Utskottet har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Detta har gjorts i betänkande 2018/19:KU24 Minoritetsfrågor. Riksdagen avslög då motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag.

Utskottet står fast vid sina tidigare ställningstaganden, det finns inte heller andra skäl att behandla motionerna i vanlig ordning. Motionerna avstyrks därför.

Reservationer

1. Romsk inkludering, punkt 1 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:2578 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 9 och 20–23 samt avslår motionerna

2020/21:2201 av Sultan Kayhan m.fl. (S) och

2020/21:2660 av Maria Nilsson (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Strategin för romsk inkludering utesluter uttryckligen de som endast är här under tre månader. Den som endast stannar i Sverige under en kort tid blir således inte föremål för en långsiktig inkluderingsstrategi. Mer problematiskt är att strategin inte nämner de romer som är EU-medborgare utan uppehållsrätt och lever i Sverige en längre tid. Det beror sannolikt på föreställningen att unionsmedborgare endast stannar i tre månader och att det är gränsen för deras uppehållsrätt. Den föreställningen är felaktig. De utsatta EU-medborgare som är romer och vistas en längre tid i Sverige, ibland med avbrott för vistelser i sina hemländer, kan mycket väl vara en rimlig målgrupp för den långsiktiga strategin för romsk inkludering. Samma problematik finns även i flera lokala strategier för romsk inkludering, då de är inspirerade av den nationella strategin. Vi menar att regeringen bör se över strategin för romsk inkludering i syfte att tydliggöra målgruppen och inkludera de som vistas under längre perioder i Sverige.

Mot bakgrund av det som framkommit i kommissionens årliga utvärdering av medlemsstaternas nationella strategier för integrering av romer, och deras arbete med att genomföra strategierna, anser vi att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU förstärks och anpassas utifrån mångfalden inom den romska gruppen och särskilt med fokus på de mest utsatta. Vidare anser vi att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har tydligare fokus på romer som rör sig mellan medlemsstaterna och särskilt på utsatta EU-medborgare. Vi anser även att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU inkluderar kraftiga insatser för att motverka antiziganism och diskriminering inom alla områden. Slutligen anser vi att regeringen bör verka

för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har ett tydligare fokus på att öka sysselsättningen inom gruppen, särskilt med fokus på de mest utsatta.

2. Samers rättigheter, punkt 4 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:166 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 2 och 3,
bifaller delvis motionerna

2019/20:693 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1,

2019/20:2852 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 13,

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 12,

2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 13 och
avslår motionerna

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 6 och 11 samt

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkandena 7 och 12.

Ställningstagande

Regeringen har vid flertalet tillfällen under förra mandatperioden angett att de avser att arbeta i riktning mot en ratifikation av ILO 169. I skrivelsen Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) anger regeringen att man i syfte att stärka samernas rättigheter arbetar i riktning mot en ratifikation, men att det ytterst är en fråga för riksdagen. Vi anser att det därför vore lämpligt om regeringen lade fram ett sådant förslag till riksdagen för ställningstagande. Regeringens åtagande när det gäller ILO 169 bör skärpas och preciseras. Den sammantagna situationen för samerna kräver att regeringen på allvar tar tag i frågan för att kunna garantera samerna deras rättigheter som urfolk. Det krävs ett större engagemang från regeringens sida för att skapa det samförstånd mellan olika intressenter som är en förutsättning för en ratificering av ILO-konventionen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konvention nr 169.

FN:s generalförsamling antog 2007 en urfolksdeklaration. Detta kan ses som en historisk milstolpe i kampen för erkännandet av urfolkens mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Urfolksdeklarationen anger en miniminivå för hur urfolksfrågorna bör behandlas i de olika länderna, även om

deklarationen inte är juridiskt bindande. Deklarationens tyngdpunkt ligger på rätten till självbestämmande och innehåller även skrivningar om urfolkens rätt att äga, bruka och kontrollera land, territorier och naturresurser. Rätten till självbestämmande så som den uttrycks i deklarationen innefattar det samiska folkets rätt att fritt avgöra sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling samt kontrollera och besluta över sina egna naturresurser. Sverige har haft över tio år på sig att implementera FN:s urfolksdeklaration och över 30 år på sig att ratificera ILO 169. Det är genant att ett land som Sverige bryter mot grundläggande folkrättsliga principer som ska ge urinvånare möjlighet att upprätthålla sin kultur. FN:s urfolksdeklaration bör därför snarast implementeras i Sverige.

3. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen, punkt 6 (C)

av Linda Modig (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:3245 av Linda Ylivainio m.fl. (C) yrkande 9 och

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Eftersom samers inflytande och samiska rättigheter rör aspekter inom många olika politikområden behöver följaktligen åtgärder vidtas inom dessa. För att öka kunskapen och förståelsen för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna, skulle en kontaktyta för dialog mellan företrädare för det samiska folkvalda organet Sametinget och Sveriges riksdag behöva utvecklas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:2 av Robert Stenkvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara, levandegöra och erkänna språket äldalska och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:183 av Peter Helander (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äldalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:693 av Magnus Jacobsson (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att implementera ILO 169 i svensk lagstiftning på ett sådant sätt att även den traditionella äganderätten respekteras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att underlätta för samiskt konsthantverk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva förutsättningarna för att Sametinget ska kunna bli en sammanhållande statistikmyndighet och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1612 av Linda Ylivainio och Peter Helander (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge minoriteter möjlighet att informera om sig själva och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2091 av Maria Nilsson (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda inrättandet av ett romskt förvaltningsområde och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2552 av Per Åsling (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över den diskriminering som samer utsatts för och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2578 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över strategin för romsk inkludering i syfte att tydliggöra målgruppen och inkludera de som vistas i Sverige under längre perioder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU förstärks och anpassas utifrån mångfalden inom den romska gruppen och särskilt med fokus på de mest utsatta och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har tydligare fokus på romer som rör sig mellan medlemsstaterna och särskilt på utsatta EU-medborgare och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU inkluderar kraftiga insatser för att motverka antiziganism och diskriminering inom alla områden och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det framtida arbetet för romsk inkludering inom EU har ett tydligare fokus på att öka sysselsättningen inom gruppen, särskilt med fokus på de mest utsatta, och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2590 av Ann-Britt Åsebol (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda möjligheterna att erkänna äldvålskan som ett minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2852 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att respektera samerna som urfolk och ratificera ILO:s konvention 169 och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samepolitisk färdplan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en sanningskommission och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av Sametingets konstruktion och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt samisk rätt till mark och vatten och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nordisk samekonvention och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ratifikation av ILO 169 och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2854 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättande av en ny myndighet för nationella minoriteter och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3032 av Pyry Niemi (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen noggrant bör följa upp den reviderade minoritetslagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019 och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3245 av Linda Ylivainio m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försonings- och sanningskommissioner och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av kontaktyta för dialog för ökad förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

2019/20:3378 av Bengt Eliasson m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sanktionsmöjligheter mot de kommuner och landsting i förvaltningsområdena som inte använder minoritetspolitiska statsbidrag på avsett sätt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om ett förvaltningsområde för romani chib ska inrättas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål och riktlinjer för kommuners och landstings minoritetspolitiska arbete och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta bestämmelserna om äldreomsorg med minoritetsprofil till socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:3 av Robert Stenkvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara, levandegöra och erkänna språket äldvallska och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:166 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att ratificera ILO-konvention 169 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör implementeras i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad, modern samepolitik och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:801 av Cassandra Sundin m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att på alternativt sätt tillgå nationella minoritetsspråk inom välfärdssektorn i delar av landet som inte utgör förvaltningsområden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2049 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att äldvallskan ska erkännas som ett minoritetsspråk eller landsdelsspråk och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2104 av Pyry Niemi och Inga-Lill Sjöblom (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp och säkerställa att kommuner och regioner följer den nya minoritetslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2201 av Sultan Kayhan m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vilka åtgärder som krävs för att säkerställa att romer i Sverige och Europa får del av de mänskliga rättigheter som stipuleras i såväl Europarådets som Förenta Nationernas konventioner och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2660 av Maria Nilsson (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett romskt förvaltningsområde och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp hur den romska minoriteten har klarat coronakrisen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2953 av Sofia Nilsson m.fl. (C):

53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa vård och omsorg i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för personer som berörs av denna och har en demenssjukdom, oberoende av vilken kommun inom förvaltningsområdena för samiska, finska eller meänkieli man bor i, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3051 av Camilla Hansén m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en mer effektiv samordning och styrning på det minoritetspolitiska området och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en kontaktyta för dialog för ökad förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

2020/21:3344 av Magnus Jacobsson (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att implementera ILO 169 i svensk lagstiftning på ett sådant sätt att även den traditionella äganderätten respekteras och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att underlätta för samiskt konstnätverk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva förutsättningarna för att Sametinget ska kunna bli en sammanhållande statistikmyndighet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sanktionsmöjligheter mot de kommuner och regioner i förvaltningsområdena som inte använder minoritetspolitiska statsbidrag på avsett sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål och riktlinjer för kommuners och regioners minoritetspolitiska arbete och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta bestämmelserna om äldreomsorg med minoritetsprofil till socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om ett förvaltningsområde för romani chib ska inrättas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samepolitisk färdplan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en sanningskommission och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av Sametingets konstruktion och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt samisk rätt till mark och vatten och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nordisk samekonvention och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ratifikation av ILO 169 och tillkännager detta för regeringen.